
Transitant cap a una «nova normalitat» turística

ANTONI RIERA I FONT

Universitat de les Illes Balears

Fundació Impulsa Balears

antoni.riera@uib.es

Les Balears tenen grans fortaleses, no menys importants que altres regions espanyoles i europees. Entre aquestes fortaleses, destaca, sens dubte, l'especialització turística, construïda després de molts d'anys successius d'inversió pública i privada. Les activitats que centren bona part de la cadena turística de valor (el transport, l'allotjament, el comerç i la restauració) concentren a les Balears més d'una tercera part del valor afegit (36,3 % contra 23,6 % a Espanya), fet que situa les Illes com la cinquena regió europea més especialitzada en turisme.¹

A les Illes, el turisme ha estat tradicionalment considerat una activitat estable, ja que la seva aportació al creixement de les rendes i l'ocupació ha estat durant dècades contínua i ascendent. Això ha valgut al turisme la qualificació de «motor», no només per la rellevància que ha assolit en l'estructura productiva regional, sinó també per la seva capacitat demostrada de provocar un dinamisme econòmic important sobre la resta d'activitats.²

El perfil d'activitat estable s'ha creat tenint en compte una de les seves peculiaritats més distintives: la seva major orientació exterior.³ Aquest fet ha possibilitat un millor comportament cíclic

---

1. Aquestes activitats aporten el 19,2% del valor afegit brut del conjunt de regions de la UE-27. Per a més informació, accediu a Fundació Impulsa Balears i l'especialització. Disponible a: <[http://www.impulsabalears.org/index.php/ca/recursos/i-eines/i-especialització](http://www.impulsabalears.org/index.php/ca/recursos/i-eines/i-especialitzacio)>.

2. Lefecte multiplicador del turisme rau en el fet que la satisfacció de cada unitat monetària de la demanda final dels no residents provoca una producció a les illes de 2,27 unitats.

3. D'acord amb l'explotació del Marc Input-Output de les Illes Balears vigent, referent a 2014, l'aportació de la demanda externa al valor afegit de les activitats vinculades a la cadena turística de valor, com l'allotjament i la restauració (82,2%), el transport (68,1%) o les activitats recreatives (59,8%), supera amb escreix la que correspon al conjunt dels serveis (36,4%) i la indústria manufacturera (21,9%).

de les activitats turístiques i ha contribuït, positivament, a suavitzar i escurçar a les Illes els episodis de recessió.⁴ Això ha valgut al turisme la qualificació de «volant d'inèrcia», atesa la seva demostrada capacitat d'absorbir les fases a la baixa del cicle econòmic, però sobretot d'aportar, independentment de la fase del cicle, una inèrcia addicional a l'economia balear.

La doble qualificació de «motor» i «volant d'inèrcia» expliquen no només que el turisme hagi jugat un rol determinant en el desenvolupament econòmic de les Balears al llarg de les darreres dècades, sinó que s'hagin demorat processos de transformació integrals davant el temor de desestabilitzar-lo, malgrat el grau evident de maduresa assolit i els creixents desequilibris que imposa en altres esferes com la social, l'ambiental o la cultural, amb les quals interactua.

Tanmateix, la consideració del turisme com a «font d'activitat estable» només en descriu parcialment el comportament, ja que, de fet, més enllà de les forces de mercat i de l'estructura de les activitats turístiques que acull l'arxipèlag, qualsevol consideració sobre el turisme obliga a analitzar les interrelacions que manté amb l'entorn global, la dinàmica social, la dotació de recursos naturals de l'arxipèlag, les infraestructures i altres equipaments presents al territori... Aquesta visió sistèmica del turisme és la que permet afirmar que el sector turístic, com qualsevol altre sistema complex, no és estable i que els períodes d'equilibri s'intercalen amb perturbacions sobtades, casuals i dinàmiques que obren «discontinuitats» temporals i espacials.

La darrera d'aquestes «discontinuitats» que ha patit el sistema turístic balear s'ha degut a la pandèmia de la COVID-19. N'és una prova fefaent que l'exportació de serveis turístics (aproximada per la despesa turística internacional) no va aconseguir en el conjunt del 2020 l'equivalent a vint dies de l'estiu del 2019.⁵

Es tracta, sens dubte, d'una situació sobrevinguda que ha donat lloc a opinions i interpretacions molt diferents, com ho són els impactes que deriven d'aquests períodes de «discontinuitat». Uns impactes que, a més, gairebé mai són proporcionals a la intensitat del xoc inicial i que poques vegades acaben al lloc previst. Aquesta divergència d'impactes s'explica perquè el turisme, més enllà de les lleis d'oferta i demanda que regeixen el mercat, està connectat intricadament amb altres subsistemes i, per tant, subjecte a dinàmiques no lineals. És per això que es pot afirmar que la «discontinuitat» que la COVID-19 ha imposat sobre el comportament i els resultats de la campanya 2020 podria derivar en canvis rellevants en el rol del turisme com a «motor» i «volant

---

4. Durant els darrers deu anys anteriors a la pandèmia, les activitats vinculades a la cadena turística de valor varen incrementar l'ocupació a un ritme anual del 3,5%, taxa que pràcticament duplica el ritme computat a nivell agregat (1,8%). Concretament, durant el bienni recessiu de 2011-2012, aquestes activitats varen mantenir el comptador de l'ocupació a les Illes en positiu (1,8%, ambdós exercicis), mentre que, en l'àmbit regional, els registres de treballadors afiliats a la Seguretat Social varen continuar disminuint (-1,6%, 2011; -2,4%, 2012).

5. Al llarg de 2020 es computà l'arribada d'un total d'1,72 milions de turistes, xifra que marca una clara distància amb el registre mensual de juliol de 2019 (2,34 milions).

d'inèrcia», amb efectes sobre la seva evolució a mitjà termini. Això és així perquè la COVID-19 pot haver alterat radicalment la concepció de les destinacions.⁶

Admetre aquesta «divergència» o, en altres paraules, aquests impactes amplificats, és reconèixer també la capacitat del sistema turístic d'aprendre i adaptar-se, perquè després d'una «discontinuitat» un sistema no retorna mai al punt de partida, sinó que es reorganitza, canvia de forma, coopera, competeix... en el marc de la «nova normalitat» resultant. Un fet que deriva en forts efectes d'histèresi, és a dir, en impactes permanents d'ampli abast. Així, de la mateixa manera que la digitalització impulsada per les mesures de confinament i el teletreball comportaran canvis permanents en els hàbits d'organització del treball i dels períodes d'oci i vacances, els efectes de la COVID-19 continuaran afectant el sector turístic fins i tot després de donar-se per resolta la crisi sanitària.

Amb tot, cal pensar que les alteracions provocades per la pandèmia obren també oportunitats que comporten una nova manera d'enfocar i, per tant, de desenvolupar les Illes per mitjà del turisme. En aquest sentit, no es pot obviar que les Balears parteixen d'una situació favorable, a jutjar per la posició capdavantera (sisena posició) que ocupen en el rànquing de competitivitat turística integrat per tres-centes quinze regions de trenta-cinc països distints que es troben turísticament actives, i curta o mitjana distància dels principals mercats emissors de turisme a les Illes.⁷

El potencial turístic de les Illes és, doncs, molt elevat d'acord amb la prioritització econòmica i política que es fa del turisme en l'àmbit regional (posició 2) i les fortaleses que s'atresoren al voltant de la dotació de recursos naturals (posició 20) i de la xarxa d'infraestructures i instal·lacions turístiques (posició 7). Des d'aquesta base és possible impulsar els pilars més endarrerits en l'àmbit regional —relacionats, principalment, amb l'eficiència de les administracions, el capital humà i el mercat laboral o l'ordenació de l'espai turístic mateix—, per tal d'abordar la reinterpretació del lideratge actual i contribuir, així, a materialitzar una nova aposta de desenvolupament regional per a les Illes.

---

6. Podeu consultar «i|COVID. Fixant les bases de l'escenari post-COVID». Febrer 2021. Disponible a: <<http://www.impulsabalears.org/index.php/recursos/i-covid/número-3>>.

7. Accediu a aquest rànquing de competitivitat turística a través de Fundació Impulsa Balears. i|ICT. Febrer 2022. Disponible a: <<http://impulsabalears.org/index.php/ca/recursos/i-eines/i-ict>>.